

Zsidó vallás és kultúra 1

(BBN-HEB11-221, BBN-VAL11-131:4, BMA-VALD17-203.03,
BBV-202.04, BMVD-202.04)

Zsidó rítusok és zsinagógai liturgia (BBN-BIB-611)

13. A kóserság / kasrut: étkezési előírások.

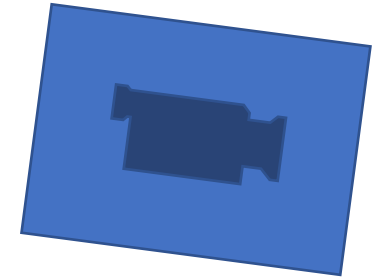
2021. 12. 09.

Biró Tamás

ELTE BTK Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék, biro.tamas@btk.elte.hu

Figyelem, felvétel indul!

- Azok is meghallgathatják, akik nem tudnak részt venni a szinkron előadáson.
- Előadás visszahallgatható a vizsgára való készülés során.
- Kérem, aki nem szeretne látszódni a felvételen, az állítsa le a videóját, halkítsa le a mikrofonját. Aki nem így tesz, az beleegyezik abba, hogy felvétel készül róla.

ELTE BTK Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék

Weboldal: <http://hebraisztika.elte.hu/site/>

- Keleti nyelvek és kultúrák alapszak, hebraisztika szakirány (BA)
- Hebraisztika MA
- Hebraisztika-judaisztika PhD
- Minorok:
 - Judaisztika diszciplináris minor
 - Hebraisztika diszciplináris minor
 - Bibliatudomány diszciplináris minor.

Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék
Eötvös Loránd Tudományegyetem
Department of Assyriology and Hebrew
Eötvös Loránd University

Judaisztikai Kutatócsoport
MTA TK Kisebbségkutató Intézet
Centre of Jewish Studies
Center for Social Sciences, Institute for Minority Studies

1088 Budapest, Múzeum krt. 4/F | Tel.: +36 (1) 411-6749 | email: ahf@btk.elte.hu

- Nyitólap Main page
- Hírek News
- General Information
- Assziriológia Assyriology
- Hebraisztika Jewish Studies
- HebraWiki Project
- Munkatársak Faculty&Staff
- Órák Courses
- Könyvtár Library
- Kiadványok Publications
- Cikkek Articles
- Iráttár Archives
- Kutatás Ongoing research
- Hasznos linkek Links
- Volt hallgatók Alumni
- Szakdolgozatok Theses

Látogatók 2005. szept. 1. óta / Visitors since 01/sept/2005: 373217

Interjú a Lendület-pályázat nyertesével: Niederreiter Zoltánnal

Praktikus dolgok:

- A kurzus honlapja: <http://birot.web.elte.hu/courses/2021-jiddiskajt1/>
<http://birot.web.elte.hu/jiddiskajt/> *(a félév végéig)*
- Teams csoport: *Crs 21-22-1 BBN-HEB11-221 01 Zsidó vallás és kultúra 1.*
- Biró Tamás: biro.tamas@btk.elte.hu
- Fogadóóra: *emailés egyeztetés alapján*
- Pótóra, ha sok óra elmaradna.

Kérdések az eddigiekkel kapcsolatban?

A félév végi dolgozatról

- Órai előadások (pdf + mp4):
Teams fájlok között (mp4 is), <http://birot.web.elte.hu/courses/2021-jiddiskajt1/>
- Évközbeni beadandó feladatok
- Ajánlott olvasmánylista
- Minden (nem-human) segítség használható,
de kevés idő lesz, tehát tudni kell (vagy tudni kell, mit hol keres).

Kórsárság / kasrut:
étkezési előírások

A kóaserság négy fő tórai eleme

- Vér fogyasztásának tilalma
- Tejes-húsos keverésének a tilalma
- Kóser vágás, elhullott állat fogyasztásának tilalma
- Tisztátalan állatok fogyasztásának tilalma

A kósterság négy fő tórai eleme

- Vér fogyasztásának tilalma

„... és semmi vért meg ne egyetek!” (Lev 3,17) „És semmi vért se egyetek meg bármely lakhelyeteken: se madárnak, se baromnak vérét. Valaki megeszik valami féle vért, az az ember gyomláltassék ki az ő népe közül.” (Lev 7,26-27)

*„Csakhogy a vért meg ne egyétek; a földre öntsd azt, mint a vizet. (...)
Csakhogy abban állhatatos légy, hogy a vért meg ne egyed; mert a vér, az a lélek:
azért a lelket a hússal együtt meg ne egyed!” (Deut 12, 16. 23)*

- Tejes-húsos keverésének a tilalma

*„... Ne főzd meg a gödölyét az ő anyjának tejében.”
(Exod 23,19; Exod 34,26; Deut 14,21)*

A kóserság négy fő tórai eleme

- Kóser vágás, elhullott állat fogyasztásának tilalma:
 - Rituális vágás: sakter (*sohét / sajhet*) végzi.
(Szárnyasokat régen háziasszony is vágta.)
Éles késsel egyetlen nyisszantás. Előtte áldás (*berakha / brókhe*).
 - Állat nyelőcsövének és tüdejének ellenőrzése:
egészséges, nem pusztult volna el.
- Tisztátalan állatok fogyasztásának tilalma:
 - Kóser fajok felsorolása a Tórában.

Kóser állatfajták

*Minden más állatfaj tilos:
sertés, nyúl, ló, tenger
gyümölcssei, hüllők, rovarok stb.*

- Emlősök:

Páros ujjú patások, amelyek kérődznek.

- Madarak:

Bizonyos megengedett fajok felsorolva + tiltott ragadozók felsorolva a Tórában → gyakorlat: tyúk-, pulyka-, liba-, kacsá- és galambfélék.

- Halak, víziállatok:

Azok a halfajták, amelyeknek uszonya és pikkelye is van.

- Négy sáskafaj: jemeni zsidókon kívül „nincs hagyomány” ezekre.

A kóaserság négy fő tórai eleme

A négy tórai tilalom a gyakorlatban:

- kóser állat
- kóser módon levágva, → sakter és rabbi
- a vér eltávolítása után → kisózás (vagy más módszerek, pl. máj)
- tej nélkül elkészítve → tejes és húsos étkezés külön

Kóser étkezés: *a négy tórai tilalom a gyakorlatban*

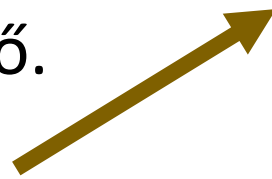
- Kóser hús: kóser állat, kóser módon levágva, kisózva (vér).
 - Kóser emlősök: páros ujjú patások, amelyek kérődznek (kóser-e a zsiráf?).
 - Kóser madarak (19. század: kóser-e a pulyka?)
 - Kóser halak (19. század: kóser-e a kecsege?)
 - Van-e hagyományunk a sáskák fogyasztására? Minhág-e?
- Kóser vágás: háziasszony vagy sakter (sohet טניש: kóser metsző),
+ ellenőrzés + kérdés esetén rabbihoz fordul (*seela / sejle*).
- Kóser konyha: **TEJES** ↔ **HÚSOS**. **PARVE** („páros”): sem-sem.
Kóser alapanyagok beszerzése modern korban (pl. kóser E-számok listája).

Kóser étkezés – továbbiak

- Nem zsidók termékei: bor, tej és tejtermékek, kenyér és sütés.
- Felhasználás előtt ellenőrizni:
vér a tojásban? rovarok és férgek a zöldségekben?
- Izrael földjén termelt élelmiszerek: smita év, truma és maaszer.
- Pészahi kóser: több mint a kovászos fogyasztásának a tilalma.

A kóserság gyakorlata

- Kóser éttermet akar nyitni?
Kóser háztartást vezetni?
Ennél sokkal-sokkal többet kell tudnia.
- Rabbi szeretne lenni?
Még sokkal-sokkal többet kell tanulnia!
- Sakter: metsző.
- Masgiach: kóserági felügyelő.
- Hehser: kóserági pecsét.

Vallásos zsidó = *an **observant** Jew*
somer sabbat (szombattartó) és somer micvot (micvatartó)

A halakha, micvák
és az etika viszonya?

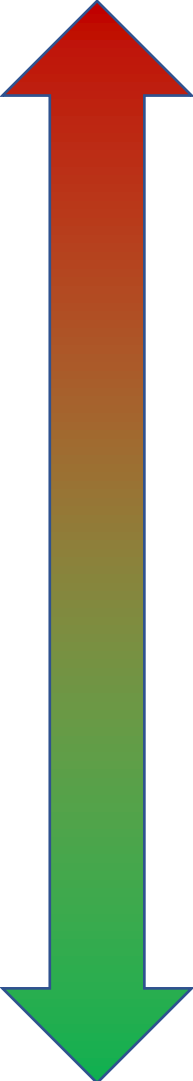
A rabbinikus judaizmus:

- *mint alapvetően halákhikus (vallásjogi) rendszer,*
- *vagy mint életmód, életforma szerint élő közösség?*
(*De akkor hol marad a teológia, a vallásfilozófia?*)

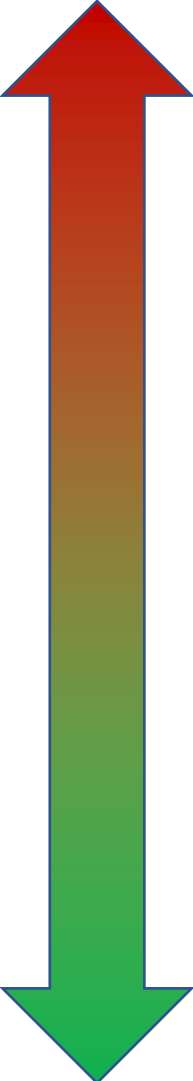
Tórai törvény – rabbinikus rendelet – minhág

és ami még köztük van

Halákhikus szabályok spektruma

-
- Az [írott] Tórában leírt törvény [„írott tan”]
 - Az [írott] Tórában csak implicit formában szereplő előírás [„szóbeli tan”]
 - Rabbinikus rendelet
 - Szokás (*minhag*)

Halákhikus szabályok spektruma

-
- Az [írott] Tórában explicit formában leírt törvény
 - Az [írott] Tórában implicit formában szereplő előírás [„szóbeli tan”]
 - *Halakha le-Mose mi-Szinaj* [‘halakha Mózes részére a Szinájról’]
 - Bibliai versre „támaszkodó” törvény/szokás (*aszmakhta*)
 - Rabbinikus rendelet
(tórai alap nélkül, de a rabbik tórai alapon nyugvó tekintélyénél fogva)
 - „Egész Izraelben elterjedt” szokás (*minhag*)
 - Helyi szokás (*minhag*): régió, város, irányzat, zsinagóga, család, egyén

Halákhikus szabályok spektruma

- Az [írott] Tórában explicit formában leírt törvény
- Az [írott] Tórában implicit formában szereplő előírás [„szóbeli tan”]
- *Halakha le-Mose mi-Szinaj* [’halakha Mózes részére a Szinajon] [írott]
- Bibliai versre „támaszkodó” törvény/szokás (*aszmakhta*)
- Rabbiniikus rendelet
(tórai alap nélkül, de a rabbik tórai alapon nyugvó tekintélyénél fogva)
- „Egész Izraelben elterjedt” szokás (*minhag*)
- Helyi szokás (*minhag*): régió, város, irányzat, zsinagóga

gödölye anyja tejében

emlős állat húsa
emlős állat tejében

szárnyas hús
emlős állat tejében

hal és hús

hal és tej

Halákhikus szabályok spektruma

- Az [írott] Tórában explicit formában leírt törvények
- Az [írott] Tórában implicit formában szereplő előírások („szóbeli tan”)
- *Halakha le-Mose mi-Szinaj* [‘halakha Mózes részére a Sínájról’]
- Bibliai versre „támaszkodó” törvény/szokás (*aszma* *ha*)
- Rabbinikus rendelet
(tórai alap nélkül, de a rabbik tórai alapon nyugvó tekintélyénél fogva)
- „Egész Izraelben elterjedt” szokás (*minhag*)
- Helyi szokás (*minhag*): régió, város, irányzat, család, egyén

VALLÁS

?

FOLKLÓR

gefilte fis

latkesz

hámántáska

Gasztronómia

Gasztronómiai szokások: *vallás vagy folklór?*

Ld. a következő félévben

- Különböző ünnepekhez kapcsolódó étkezési szokások:

- Pészah: macesz → maceszgombóclevés
- Savuot: tejes ételek
- Péntek este hal, szombaton délben sólet
- Hanukkakor olajban sült (fánk, latkesz stb.)
- Purimkor: Hámán-taska (Hámán füle)
- ...

A gasztronómiai szokások hatterében:

- *halákhikus okok?*
- *az ünnep eredetéhez, hatteréhez kötődő magyarázat?*
- *egyebek?*
- + *egyszerre több is?*
- + *primer ok vagy szekunder indok?*

- Hol a határ / van-e határ vallás és folklór között?

Egy rabbi szempontjából nem halákha, csupán mellékes minhág, de az átlagos vallásgyakorló (*observant*) zsidó számára nagy jelentőségű.

A parancsolatok okai

Taamé ha-micvot – a parancsolatok okai

- Higiéniai okok a kórság és a körülmetélés mögött?
 - *Ismerték az okokat az ókorban? És mi van, ha holnap ellentétes információ érkezik?*
- Racionális okok a parancsolatok mögött?
- Megismerhető-e a parancsolat oka? *Hok vs. mispat.*
- Parancsolatok teljesítése „önmagáért”, „az égért” (*li-sma, le-sem samajim*)
- Parancsolatok teljesítése mint tikkun olam („a világ megjavítása”):
 - misztikus értelemben (messiási kor) vagy modern értelemben (szébb világ).*
- Parancsolatok teljesítése mint egy vallási rendszer része (színes spagetti).

Az antiszemitizmus

Zsidógyűlölet

Filoszemitizmus:

- őszinte vs. előítéletes?
vallási vs. humanista motiváció.

- Zsidó lét állandó eleme (a diaszpórában, 2000 éve)
- Történelmi változatai:
 - *Ókori judeofóbia*: etnikai alapon.
 - *Keresztény antijudaizmus*: vallási alapon.
 - *Politikai antiszemitizmus*: 1870-es évektől kezdve, faji alapon.
 - *Iszlamista Izrael- és zsidóellenesség*
 - *(Baloldali) Izrael-ellenesség, anticionizmus*
- Előítélet: aki nem adja meg az egyénnek, hogy saját maga lehessen.

The IHRA (International Holocaust Remembrance Alliance)

Working Definition of Antisemitism:

<https://www.holocaustremembrance.com/resources/working-definitions-charters/working-definition-antisemitism>

Feladat

Feladat a következő hétre

- Holnap reggelig felkerül a Teamsbe.
- Max. 10 pont = a félév végi jegy 5%-a.
- Leadás a Teamsen belül.
- Határidő: december 15., szerda éjfél (23:59).

*Köszönöm az egész féléves
érdeklődésüket, munkájukat!*